

Kraanverhuurders op zoek naar nieuwe afzetmarkten

Er bestaat nog steeds een overcapaciteit aan kranen. De bouwproductie krimpt weliswaar niet meer in 2011 maar de afname van het kranenpark reageert vertraagd. Uurtarieven staan hierdoor nog steeds onder druk. De vooruitzichten voor de bouwproductie zijn zeer gematigd waardoor kraanverhuurders op zoek moeten naar nieuwe afzetmarkten. Hierbij valt te denken aan het plaatsen van windturbines waarvoor de komende jaren flinke groei wordt verwacht of de chemische industrie waar de toetredingsbarrières echter hoog zijn.

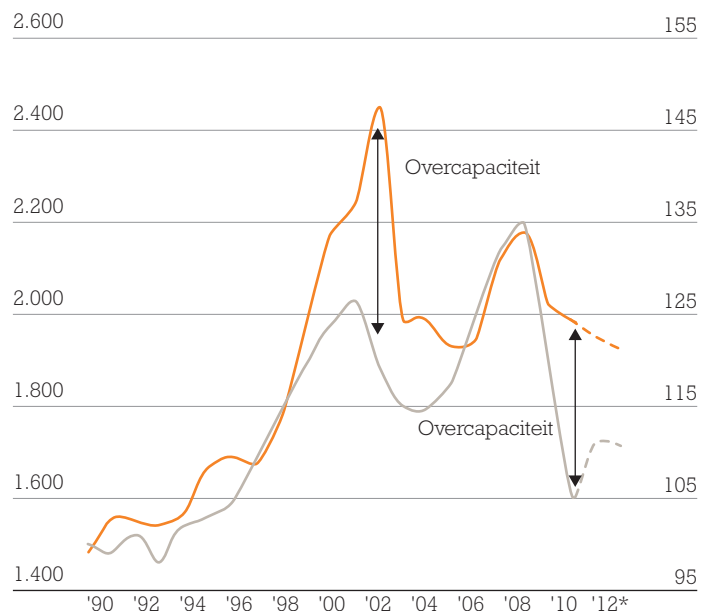
Kranenpark krimpt maar langzaam

Het aantal kranen in Nederland blijft door de afgenomen bouwproductie dalen. In 2009 daalde het aantal kranen met 10% en in 2010 met 2,4%. De bouwproductie is echter in deze periode nog sneller gekrompen waardoor er sprake blijft van overcapaciteit. Uit figuur 1 blijkt dat het kranenpark veel minder snel afneemt dan tijdens de vorige productiekrimp in de bouw in 2003 en 2004. Toen konden kranen eenvoudiger verkocht worden aan het buitenland via een handelaar. Doordat in veel andere Europese landen ook nog steeds een overcapaciteit aan verticale transportmiddelen bestaat, is dit nu in veel mindere mate mogelijk. Wel worden kranen (door) verkocht aan opkomende landen zoals Brazilië en India waar de vraag naar extra hijs capaciteit nog steeds flink toeneemt. Ook volgend jaar verwacht ING Economisch Bureau nog een verdere afname van het aantal kranen in Nederland.

Uurtarieven blijven onder druk staan

De inkomsten blijven bij kraanverhuurders dalen. In 2009 en 2010 is er al circa 40% minder omzet gedraaid. De daling was ongeveer gelijk verdeeld over de prijs en het volume. In 2011 is de daling van het volume gestopt maar de prijzen blijven onder druk staan. Prijsverlagingen sijpelen ook steeds verder door in het vaste klantenbestand. Ondanks dat er langjarige contracten zijn afgesloten, zitten er altijd clausules in de overeenkomsten waardoor aannemers onder de contracten uit kunnen. Doordat opdrachtgevers bij an-

Figuur 1 Ontwikkeling kranenpark en investeringen alle gebouwen, 1990-2012

— Aantal kranen (linker as)
— Volume ontwikkelingen investeringen in gebouwen, index 1990=100 (rechter as)

* Ramingen ING Economisch Bureau

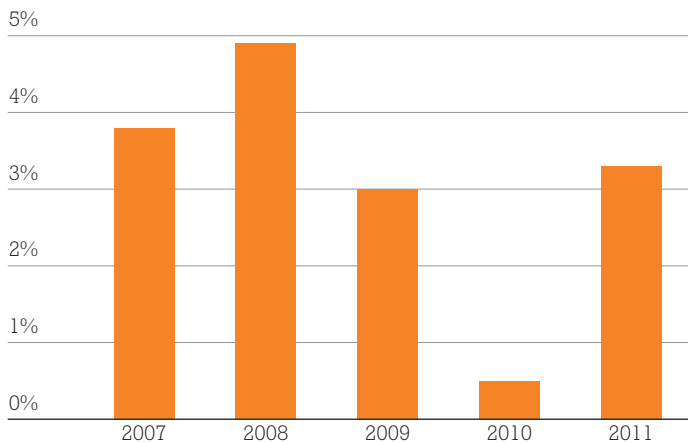
Bron: VVT en CBS, bewerking ING Economisch Bureau.

dere verhuurders lagere tarieven krijgen geoffreerd, stellen zij ook de prijzen bij hun vaste kraanverhuurders ter discussie en vaak met succes.

Vaste prijs in plaats van uurtarief

Om hogere tarieven te bewerkstelligen gaat het om additieve diensten en specialistische klussen, bijvoorbeeld op het gebied van binnenstedelijke bouw en betrouwbaar part-

Figuur 2 Kostenontwikkeling mobiele torenkraan 2007-2011

Bron: NEA

nerschap. Tarieven en marges zijn dan beduidend beter. Veel bouwbedrijven blijven echter vooral op de inkooprijzen letten. Ook is het mogelijk om in plaats van een uurtarief één vast bedrag af te spreken voor een project. Voor de aannemer is dit aantrekkelijk omdat hij op deze manier zijn eigen kostprijs beter kan calculeren. Belangrijk is echter wel dat er vertrouwd kan worden op de planning van het bouwproces. Goede "duurzame" samenwerking met alle bouwtoeleveranciers en onderaannemers is daarbij van belang zodat de kraanverhuurder er zeker van is dat het project niet langer duurt dan van tevoren gecalculeerd.

Kostprijs blijft stijgen

Bovenop de dalende uurtarieven die kraanverhuurders in rekening kunnen brengen, stijgen ook hun kosten. Voor mobiele torenkranen namen deze de afgelopen 5 jaar met gemiddeld 3% per jaar toe. In 2011 stegen vooral de kosten van banden en brandstof met respectievelijk 23,5% en 14,6%. Doordat de overige kosten beperkt stegen en de kosten aan banden en brandstof samen minder dan 10% uitmaken van de lasten, stegen de totale kosten met ongeveer het jaarlijks gemiddelde van 3,3%.

Op zoek naar andere afzetmarkten of bedrijfsbeëindiging

De stijgende inkooprijzen en dalende uurtarieven zetten de liquiditeitspositie van kraanverhuurders onder druk. Voor de belangrijkste afzetmarkt de bouwsector is voor de komende jaren nog geen grote groei voorzien. Kraanverhuurders zijn hierdoor op zoek naar andere afzetmarkten. Sommigen zullen ook kiezen voor bedrijfsbeëindiging. Als er jaar na jaar meer geld uit gaat dan binnenkomt en er geen uitzicht is op een snel herstel van de markt kan dit een logische keuze zijn voor vooral kleinere kraanbedrijven, die vaak ook nog gerund worden door eigenaren die de pensioensgerechtigde leeftijd in het vizier hebben.

Plaatsen van windmolens groeimarkt

Eén van de activiteiten waar verschillende kraanverhuurders zich, naast de bouwsector op richten is het plaatsen van windturbines op land. De door het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) geprognosticeerde groei van gemiddeld 14% per jaar is voor deze markt hoog¹. Hiermee behoort Nederland tot de landen waar windenergie het snelst groeit. Factoren die bijdragen aan de groei zijn het hoge kennisniveau van windenergie in Nederland, het feit dat windenergie gemakkelijk op het bestaande net is aan te sluiten en de gunstige kostenontwikkeling van windenergie. De uitbreiding gebeurt onder andere door oudere kleinere turbines te vervangen door grotere turbines die meer elektriciteit opleveren. Voor het plaatsen van deze turbines zijn echter grotere kranen nodig van meer dan 600 ton waarin kraanbedrijven die deze markt betreden wel moeten investeren.

Toetredingsbarrières in chemische industrie

Een andere sector waar veel vraag is naar verticaal transport is de industrie en dan met name in de chemie. Veruit de grootste chemietak in Nederland is de basischemie, waaronder de petrochemie rond Rotterdam en productie van kunstmatige en synthetische vezels, met als bekendste onderneming DSM. De infrastructuur in Nederland waaronder de pijpleidingen tussen Rotterdam, Antwerpen en regio Geleen, vormt een sterke plus voor Nederland als chemieland en heeft een multinational als Sabic aangetrokken. Kranen worden vooral ingezet in de petrochemische industrie bij het onderhoud en bouwen van fabrieken en de daarbij behorende machines en afvoersystemen. Deze sector heeft ook wel te lijden gehad van de recessie maar in mindere mate dan de bouwsector. De hoge productiegroei in 2010 van 7,4% heeft de daaraan voorafgaande krimp in de chemische industrie bijna volledig teniet gedaan. Toetreding van de nieuwe kraanverhuurders is echter lastig. De veiligheidsvoorschriften zijn vanwege de grote risico's streng. Daarnaast kunnen chemische bedrijven zich geen vertragingen in het onderhoud permitteren. Het niet laten draaien van een installatie leidt tot zeer hoge kosten waardoor ondernemingen vaak kiezen voor zekerheid en dus voor een kraanverhuurder waarmee zij al ervaring hebben en vertrouwd zijn.

Bouw: Belangrijkste afnemer van kranen

De meeste kranen, naar schatting meer dan 75%, worden toch nog steeds ingezet in de bouwsector. Binnen de bouw is vooral de burgerlijke- en utiliteitsbouw de belangrijkste afnemer. Hieronder wordt op beide deelsectoren van de bouw verder ingegaan.

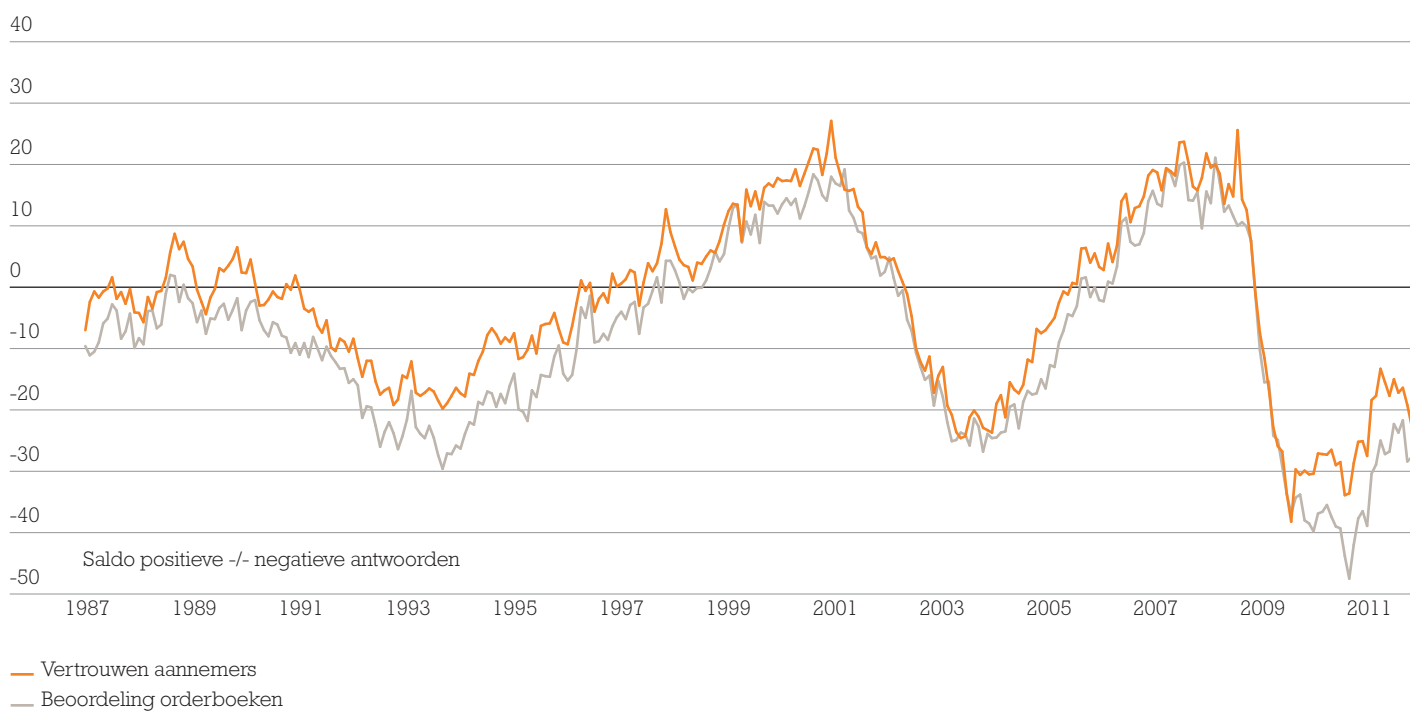
¹ Zie ook: Hernieuwbare energie in Nederland tot 2020, ING Economisch Bureau, september 2011.

Tabel 1 Bouwproductie naar deelsectoren, 2010-2012 (% j.o.j.)

	2010	2011*	2012*
Woningbouw			
Nieuwbouw	-14,3%	6,5%	-1,5%
Verbouw	-9,6%	5,5%	-0,5%
Onderhoud	-1,0%	2,5%	1,0%
Aantal woningen gereed	57.000	60.000	58.000
Utiliteitsbouw			
Nieuwbouw	-16,6%	4,1%	1,0%
Verbouw	-8,3%	3,5%	1,0%
Onderhoud	-5,2%	1,5%	0,5%
Infrasector			
Nieuwbouw & verbouw	-15,4%	3,5%	0,5%
Onderhoud	-3,8%	3,0%	1,5%
Totaal bouw	-11,6%	4,3%	0,0%

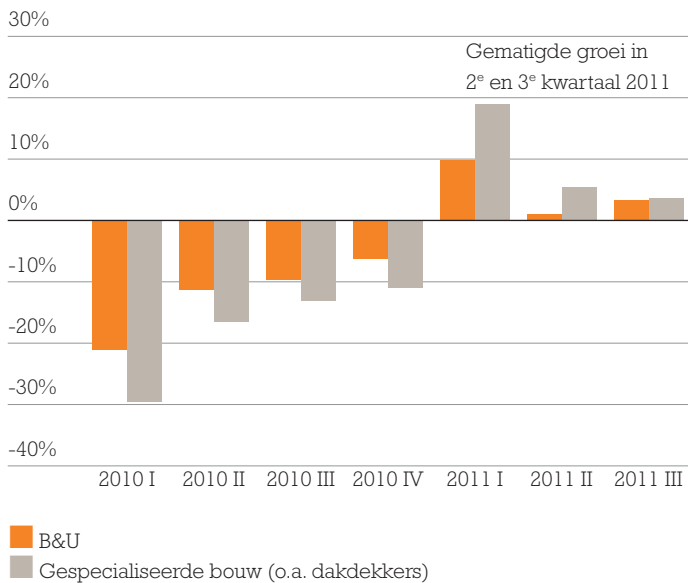
* Ramingen ING Economisch Bureau

Bron: VROM & CBS

Figuur 3 Ondernemersvertrouwen en beoordeling orderboeken bouw, 1987- november 2011 (seizoensgecorrigeerd)

Bron: Ecwin

Figuur 4 Omzetontwikkeling B&U sector, 2010 – 2011 III, (% j.o.j.)

Bron CBS

Groeïende bouwproductie in 2011 door goed weer

Voornamelijk door het gunstige weer in 2011 in vergelijking met 2010 groeit de bouwproductie met 4,3% dit jaar. De vooruitzichten blijven door de economische groeivertraging echter zeer matig. Een afkoelende wereldhandel zet investeringen in nieuwe bedrijfsgebouwen op een lager pitje. De schulden crisis maakt potentiële kopers van nieuwbouwwoningen onzeker. Ondanks drie kwartalen van omzetstijging zijn aannemers de (vorige) recessie nog lang niet te boven. Het ondernemersvertrouwen in de bouw is dan ook nog steeds flink negatief en heeft zich sinds het dieptepunt halverwege 2009 slechts beperkt hersteld (figuur 3).

Hogere bouwproductie in 2011 stabiliseert in 2012

Voor het laatste kwartaal in 2011 verwacht ING Economisch Bureau nog wel een lichte krimp van de bouwproductie. De hoge groei in 2011 en de gematigdere economische vooruitzichten resulteren voor 2012 in een verwachte nulgroei. Ook de vraag naar verticaal transport zal hierdoor volgend jaar vanuit de bouw niet toenemen.

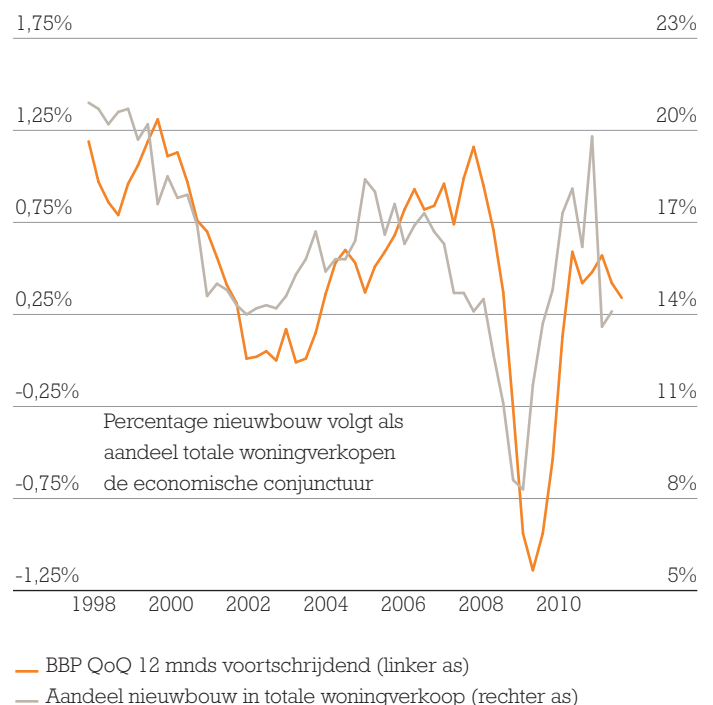
Lagere groei B&U sector in 2e en 3e kwartaal 2011

Na een sterk eerste kwartaal 2011 (+ 9,8% j.o.j.) viel de groei in de B&U sector in het 2e en 3e kwartaal weer flink terug. Ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2010 steeg de omzet in deze kwartalen met respectievelijk 1% en 3,4% (figuur 4). De daling is vooral een gevolg van een “inhaal effect” in het eerste kwartaal. In de laatste maanden van 2010 werd de sector gesteerd door slecht weer terwijl in de eerste drie maanden de weergoden de sector juist zeer gunstig gestemd waren waardoor er een inhaalslag gemaakt kon worden. De terugval geeft aan dat het herstel broos is.

Afzwakkende economie drukt woningbouw

Net als de rest van de bouw heeft de woningbouw in 2011 een flink herstel laten zien. Voor geheel 2011 gaan wij nu uit van een groei van 6,5%. De markt voor nieuwbouw blijft echter moeilijk. Huizenkopers zijn afwachtend. De terughoudendheid onder kopers hangt samen met zorgen over het algemeen economisch klimaat, de teleurstellende arbeidsmarkt en de ongerustheid over de gevolgen van de Europese schulden crisis. Om bouwprojecten toch door te laten gaan zijn de afgelopen jaren veel bouwplannen opgedeeld in kleinere projecten. Voor de kraanverhuurders betekent dit een vraag naar vaak kleinere kranen.

Figuur 5 Aandeel nieuwbouwverkoop als % van de totale woningverkoop en de economische groei per kwartaal

Bron: CBS, MNW en Ecowin, bewerkt door ING Economisch Bureau

Potentiële kopers nieuwbouw haken sneller af

Voor de nieuwbouwmarkt is een terugslag van de economische ontwikkelingen extra belastend. Zo is in figuur 5 te zien dat het aandeel van de verkopen van nieuwbouw van de totale woningverkopen² erg afhankelijk is van de economische groei. Dit aandeel was boven de 15% toen de economie in 2006 en 2007 goed draaide. Het aandeel halveerde echter bijna tot 8% toen de recessie eind 2008 uitbrak. Nieuwbouw is dus extra conjunctuurgevoelig. Door de lange oplevertijd van gemiddeld 1,5 jaar tussen koop en overdracht van de sleutel brengt het meer risico's met zich mee dan de koop van een bestaande woning waardoor potentiële kopers bij slechtere economische omstandigheden eerder afhaken dan bij bestaande bouw.

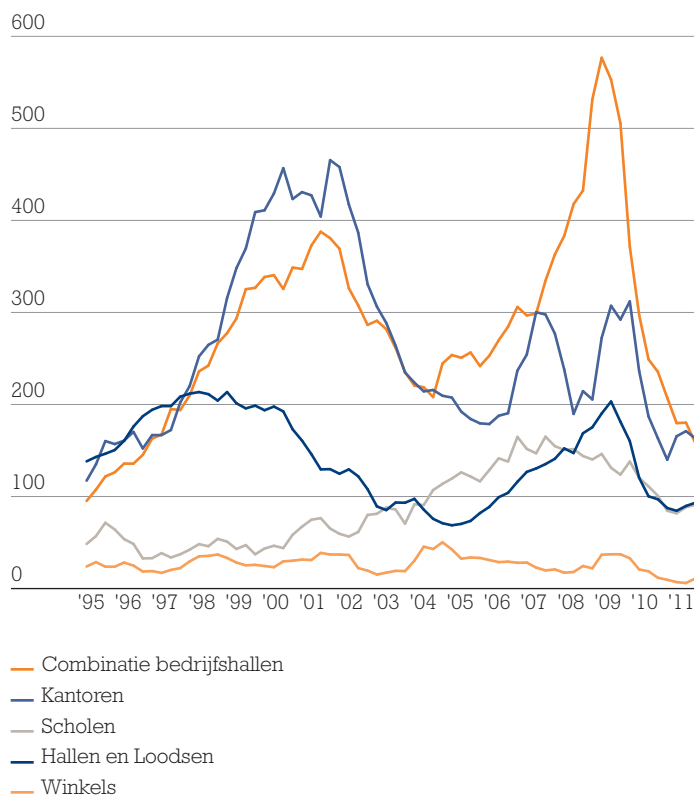
Verlaging overdrachtsbelasting ook nadelig voor nieuwbouw

Naast de economische groeivertraging wordt nieuwbouw ook minder aantrekkelijk door de verlaging van de overdrachtsbelasting. Op nieuwbouwwoningen wordt immers omzetbelasting berekend en geen overdrachtsbelasting waardoor de concurrentiepositie verslechtert. Het ING Economisch Bureau verwacht daarom dat na de flinke stijging in 2010 (van 17.800 in 2009 naar 27.500 in 2010) de verkopen van nieuwbouw in 2011 weer zullen dalen tot circa 20.000 transacties. Door een vertraging van meer dan een jaar tussen koop en levering zal het totaal aantal gereedmeldingen in 2011 stijgen tot circa 60.000 en in 2012 weer dalen tot 58.000.

Meer vergunningen voor nieuwe kantoren afgegeven

De utiliteitsbouw laat in 2011 een sterk herstel zien en de nieuwbouw in deze sector groeit naar verwachting met 4,1%. De vrije val van de vergunningverlening voor nieuwe bedrijfsgebouwen is gestopt maar daalde in het 2^e kwartaal nog wel. Een flink herstel is vanwege de al hoge leegstand in het segment kantoren niet te verwachten. Daarnaast zorgen structurele ontwikkelingen ervoor dat de vraag naar kantoorwerkplekken de komende jaren afneemt. Zo daalt de beroepsbevolking de komende 20 jaar met bijna 5% en zal de trend van het Nieuwe Werken de komende jaren doorzetten, waardoor er minder kantoorruimte benodigd is per werknemer.

Figuur 6 Waarde in € miljoen van verleende bouwvergunningen, 1995-2^e kwartaal 2011, voortschrijdend gemiddelde

Bron: CBS, bewerkt door ING Economisch Bureau

² Verkoop bestaande woningen plus de verkoop van nieuwbouwwoningen

**Meer weten?
Kijk op INGLease.nl
Of bel met**

Adri Norder,
Assetspecialist
ING Lease Nederland
020 576 96 24

Maurice van Sante,
Senior econoom (auteur)
ING Economisch Bureau
020 576 85 47

Disclaimer

De informatie in deze publicatie geeft de persoonlijke mening weer van de analist(en) en geen enkel deel van de beloning van de analist(en) was, is, of zal direct of indirect gerelateerd zijn aan het opnemen van specifieke aanbevelingen van meningen in deze publicatie. Deze publicatie is opgesteld namens ING Lease (Nederland) B.V., statutair gevestigd te Amsterdam en ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel te Amsterdam onder nummer 33151871, en slechts bedoeld ter informatie van haar cliënten. ING Lease (Nederland) B.V. is onderdeel van ING Groep N.V. Deze publicatie is geen beleggingsaanbeveling noch een aanbieding of uitnodiging tot koop of verkoop van enig financieel instrument. ING Lease (Nederland) B.V. betreft haar informatie van betrouwbaar geachte bronnen en heeft alle mogelijke zorg betracht om er voor te zorgen dat ten tijde van de publicatie de informatie waarop zij haar visie in dit rapport heeft gebaseerd niet onjuist of misleidend is. ING Lease (Nederland) B.V. geeft geen garantie dat de door haar gebruikte informatie accuraat of compleet is. De informatie in dit rapport kan gewijzigd worden zonder enige vorm van aankondiging. ING Lease (Nederland) B.V. noch één of meer van haar directeuren of werknemers aanvaardt enige aansprakelijkheid voor enig direct of indirect verlies of schade voortkomend uit het gebruik van (de inhoud van) deze publicatie alsmede voor druk- en zetfouten in deze publicatie. Auteursrecht en rechten ter bescherming van gegevensbestanden zijn van toepassing op deze publicatie. Overneming van gegevens uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron wordt vermeld.

De tekst is afgesloten op 5 december 2011.